

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної мови та журналістики

Розвиток творчого мислення при навчанні англійської мови учнів ліцею

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка
Спеціальності 014.021 Англійська
мова та література Балюк В. О.
Керівник: кандидатка філологічних
наук, доцентка Поторій Н. В.
Рецензент: Радецька Ірина
Валентинівна, учитель вищої
кваліфікаційної категорії, учитель-
методист, заступник директора з
навчально-виховної роботи
Херсонської гімназії № 6

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ	6
1.1. Сутність поняття «творче мислення» у науково-педагогічному вимірі	6
1.2. Особливості творчого мислення в освітньому процесі сьогодення	12
Розділ 2. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	26
2.1. Специфіка розвитку творчого мислення при навчанні усного та писемного мовлення	26
2.2. Система вправ для формування творчого мислення ліцеїстів у процесі навчання англійської мови	35
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ змінюється з неймовірною швидкістю. Постійно змінюються погляди на вже відомі речі, відбувається пошук нових рішень та ідей. Розвиток починається з самого початкового етапу життя і триває постійно. Для конкурентоспроможності у сучасному світі недостатньо тільки мати кваліфікацію у своїй діяльності. Світу необхідні творчі особистості, спроможні згенерувати нові ідеї. Саме ця необхідність у креативності змінює орієнтири у підготовці майбутніх спеціалістів.

Вивчення англійської мови є важливим елементом у підвищенні своєї компетентності. Але, важливо розуміти, що вона є й інструментом для формування в учнів креативності. Нові освітні реалії вимагають змін до рівнів володіння іноземними мовами, визначення нових підходів до відбору змісту та організації матеріалів, використання адекватних форм та видів контролю. Тому удосконалення загальної середньої освіти спрямоване на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, навчання його самостійно оволодівати новими знаннями. Задачею сучасного педагога є створення сприятливих умов для творчого розвитку учнів. Для цього відбувається зміщення орієнтирів від викладача до учня.

До різних аспектів творчого мислення учнів під час вивчення англійської мови зверталися в своїх дослідженнях С. С. Вітвицька, В. А. Моляко, О. Б. Тарнопольський, Н. І. Жинкін, І. А. Зимня, що дає підстави стверджувати про наявність потужної теоретичної бази для нашої роботи.

Таким чином, тема нашого дослідження – «Розвиток творчого мислення при навчанні англійської мови учнів ліцею» є актуальною й своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у руслі кафедральної наукової теми «Вплив лінгвальних та екстралінгвальних чинників на формування фахівця з іноземних мов у сучасному мультикультурному просторі» (номер держреєстрації 0117U003763).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й розробити практичні способи розкриття творчого потенціалу учнів ліцеїв для формування англійськомовної компетентності в говорінні учнів ЗЗСО.

Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- дати визначення поняття творчого мислення, як складника іншомовної комунікативної компетентності;
- висвітлити психолінгвістичні особливості творчого мислення в освітньому процесі сьогодення;
- дати визначення понять «усне мовлення» та «писемне мовлення» у контексті вивчення англійської мови;
- створити методичні розробки для формування англійськомовної компетентності учнів ліцеїв.

Об'єкт дослідження – творче мислення під час вивчення англійської мови учнів ліцеїв.

Предмет дослідження – процес розвитку творчого мислення учнів ліцеїв.

Для вирішення поставлених завдань були використані такі **методи дослідження**:

- теоретичні методи опрацювання науково-методичної літератури, аналіз, синтез, узагальнення;
- емпіричні: описовий метод (опис та аналіз інформації), індуктивний метод (фіксація даних та їх аналіз), зіставний метод (порівняння різних поглядів на складові компетентності у говорінні), та метод суцільної вибірки (виділення термінів із фахових текстів).

Практична цінність дослідження полягає в тому, що запропоновані методичні рекомендації щодо використання інтерактивних вправ для формування творчого мислення ліцеїстів у процесі навчання англійської мови можна використовувати в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Апробація результатів дослідження. Висновки та результати дослідження обговорено на засіданні кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова. Основні засади роботи викладено у публікації «Способи розвитку і вираження творчого мислення ліцеїстів під час вивчення англійської мови» (Магістерські студії. Альманах. Вип. 22. – Херсон. ХДУ, 2022 – С. 13-14).

Структура: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

1.1. Сутність поняття «творче мислення» у науково-педагогічному вимірі

У сучасних закладах освіти учні починають вивчати англійську мову з першого класу. В цей період закладаються основи фонетики, граматики та лексики. Виконуючи стандартні тренувальні вправи, так чи інакше, учні бачать їх вирішення кожен по своєму. Так, вони починають проявляти своє творче мислення. Далі, вони розкривають свій потенціал приймаючи участь в інтерактивних вправах, де вони мають можливість проявити свій творчий потенціал у повній мірі. Головним завданням для вчителя на шляху до вираження учнями творчості є їх мотивування. Коли людина має натхнення і бажання до виконання чогось, якість отриманого результату набагато зростає.

На думку О.В. Мазуровської, «творче мислення – це застосування нетрадиційного способу мислення, незвичайного бачення проблеми, виходу думки за межі звичного способу міркувань». Такий спосіб мислення відрізняється від інших своєю гнучкістю. Тобто, якщо більшість людей зупинить свій вибір на найбільш поширених варіантах вирішення поставленої проблеми, то людина з творчим способом мислення на автоматичному рівні згенерує неочікувану відповідь [23, с. 56].

На думку В.Г. Кремня, «творче мислення – це розумова діяльність людини, яка напряму пов'язана з психологією та осмислення поведінки стосовно власних пріоритетів у житті. Основою творчого мислення є аналіз закономірних подій у реальному житті та їх зіставлення із власними бажаннями, інтересами та відношенням до проблем. Творче мислення сприяє розвитку в усіх сферах життя. Воно допомагає переосмислити вже існуюче та наділити його новими якостями, яких потребує сучасний світ [45, с.234].

На відміну від критичного, творче мислення зосереджене на генеруванні нових ідей а не на ставленні оцінки. Зазвичай творчі ідеї не вписуються в установленні стандарти, а являються новим матеріалом для подальшого опрацювання. Хоча, треба зауважити, що творче і критичне мислення взаємодіють між собою. Іноді важко провести між ними межу. Творче мислення є результатом критичного [33, с. 56].

На думку психолога Е. Фрома, «творче мислення – це найвищий прояв продуктивності людини, зорієнтованість на відкриття нового» [54, с. 22].

Як вважає А. В. Брушлинський, мислення – це вже творчій процес. Мислення не може бути не творчим. З самого початку життя, дитина цікавиться навколишнім середовищем, відкриває для себе щось нове. Але, те, що нове для неї, не є новизною у масштабі людства. Інтелектуальний рівень дитини зростає по відношенню до її попередніх знань. Саме мислення є пошуком нового. А пошук нового завжди є творчим процесом [6, С.89 - 95].

Важливим показником творчості людини є нестандартність, уміння охопити дійсність в усіх її відношеннях, уміння переносити знання з одного предмета на інший, пов'язуючи один об'єкт із іншим. Звідси величезна роль знань і вмінь у творчому мисленні. Необхідною частиною творчого мислення є пізнавальний інтерес. Невід'ємним елементом творчого мислення є такі психічні процеси, як увага, пам'ять та творча уява. Базою, необхідною передумовою для розвитку творчого мислення вважають якості розуму, що є проявом різниці мислительних здібностей студентів, тобто властивостей функціональних систем, які реалізують пізнавальні й психомоторні процеси. Вони мають індивідуальну міру прояву, яка виявляється в успішності та якісній неповторності виконання діяльності [9, с. 176].

Рушійною силою, яка завжди підштовхує людину до творчості є бажання пізнання. Для вирішення інтелектуальних проблем завіюється розумова діяльність. Але головним у цьому процесі є творче мислення. Такий алгоритм у результаті сприяє самопізнанню і саморозвитку людини. Коли людина пізнає свій внутрішній світ, вона творчо розкривається, що додає їй

впевненості у собі та занурює у стан ейфорії. У такому стані людина здатна до нових відкриттів. Вищим проявом розумової діяльності є створення власного продукту, привнесення в науковий світ новизни. На думку вченого А. Пуанкаре велику роль у творчому мисленні відіграє інтуїція. Пуанкаре зазначив, що «розкриття таємниці наукової творчості залежить від інтуїції». Вчений розглядає її, як поєднання сфери почуттів і раціонального пізнання. Інтуїція розглядається у динаміці, як тривалий процес. Використання інтуїції в науці є ключем до пошуку нових творчих ідей. Вона дозволяє оперувати знаннями на чуттєвому рівні. У науковому середовищі інтуїтивний підхід до пошуку відповідей сприймається позитивно, адже показує свою ефективність. Інтуїція з давніх часів сприймалась, як містичне відчуття світу, асоціювалось з істиною [12, С. 12-14].

Головною метою сучасного демократичного суспільства є пробудження в учнях креативного погляду на життя. Світ постійно змінюється, доповнюється новими здобутками, поширюється інформаційний простір. Кожен прогресивний індивід повинен встигати за цим. В закладах освіти необхідно з самого початку навчання закладати основи розуміння світу та підтримки розумової діяльності в творчому тонусі. Розглядаючи питання творчого розвитку учнів ліцеїв, необхідно зазначити, що вони зазвичай не відкривають чогось принципово нового. Навпаки, вони можуть дійти своєю розумовою діяльністю до вже відомих фактів, але для них вони будуть суб'єктивно нові. Це і є проявом творчого мислення учнів. Важливо навчити учнів працювати не за готовим зразком. Творчість для учнів – це один із способів підвищення рівня емоційного стану, емоційно-вольової регуляції та переживання позитивних емоцій, які однозначно впливають на результат [1, с. 3-7].

Здатність творчо мислити є пріоритетним фактором на шляху до саморозвитку. Привчаючи учнів до такого способу мислення, вчитель спрямовує їх до більшого масштабу мислення, допомагає учням розкрити свій потенціал та приховані ідеї. Систематичне тренування призводить до

творчої самостійності учнів. Тобто, творча самостійність – це можливість самостійно, без допомоги викладача, знаходити найбільш оригінальні способи вирішення поставленої задачі. Якщо розглядати необхідність творчо мислити вивчаючи та користуючись англійською мовою, то вона проявляється в необхідності вміти своєчасно реагувати на виникаючі мовленнєві ситуації та встановлювати міжкультурні зв'язки [53, с. 34-39].

Творче мислення, як вид розумової діяльності людини, містить у собі такі особливості:

- *Креативність*, потреба до постійного інтелектуального розвитку, пошук неординарних вирішень питань, бажання винайти новизну у всьому. Творчі особистості вважають першочерговою задачею аналізу будь-якої інформації – знаходження чогось оригінального;
- *Семантична гнучкість*, здатність не тільки побачити новизну, а ще вміти перенести теоретичне в практичне. Мається на увазі, оцінити нову інформацію, як матеріал, за допомогою якого можливо функціональний спектр суб'єкта;
- *Образна адаптивна гнучкість*, вміння дивлячись на вже відоме, віднайти в ньому новизну. Можливість сприймати підтекст, приховану інформацію, яка може нести у собі нові данні. Іншими словами – змінити ракурс погляду на об'єкт;
- *Семантична спонтанна гнучкість*, вміння маючи перед собою нечіткі данні, генерувати нові ідеї [26, с. 28].

Творче мислення формується із деяких механізмів. Одним із важливих є рефлексія, що розуміє під собою самоаналіз, оцінку своїх знань та поведінки. Вона виражає суб'єктивізм творчого мислення індивіда. Рефлексію можна умовно розділити на два типи:

- інтелектуальна рефлексія – тип аналізу набутих знань;
- особистісна рефлексія – тип самоаналізу спрямований на оцінку своєї особистості в усіх сферах інтелектуального життя.

Творчість мислення прямо залежить від емоційної складової. Вона визначає його суб'єктивність. Мислення включає в себе і інтелектуальний і емоційний елементи [3, с. 45].

Виділяють такі ступені прояву творчого мислення:

- *Поява ідеї*
- *Обробка*
- *Осмислення*
- *Перевірка*

Творче мислення є складовою такого поняття, як інтелект людини. Але, творчість не залежить від рівня інтелектуальних здібностей. Неможливо виявити лінію де інтелект перетікає в творчість. Проте, варто зазначити, що для прояву власної креативності необхідно розвивати вищі психологічні процеси та здатність обробляти інформацію. Мається на увазі, аналіз, синтез, систематизація та ін. З огляду на сучасну психологію, мислення це неоднозначний, різноманітний процес. Існує декілька видів творчого мислення: продуктивне і репродуктивне. Мислення завжди є процесом узагальненого пізнання, а саме тому, є продуктивним. Воно направлене на отримання нових знань. Але, важливо зауважити, що в діалектичній єдності поєднані репродуктивні і продуктивні елементи. Тому, аналізуючи нову задачу учень автоматично оцінює нове завдання зіставляючи його з вже відомими йому прикладами. Репродуктивне мислення вимагає прояву певної самостійності [20, с. 199-200].

Можна виокремити такі проблеми у прояві творчості учня:

- *Бажання бути частиною колективу* на психологічному рівні змушує людину приближати свої погляди до спільної думки та породжує страх до вираження кардинально відмінного мислення;
- *Страх виглядати безглуздо перед іншими*, адже це може понизити авторитет учня перед іншими;

- *Страх перед зіткненням поглядів*, що може призвести до конфліктної ситуації. Піти проти системи завжди важче аніж погоджуватись з нею;
- *Можливість зіткнення думок з лідером колективу*. В такій ситуації сутність самої ідеї відходить на другий план. Головним стає змагання суб'єктивного за первинну позицію та лідерство;
- *Занижена або завищена самооцінка*, яка веде до несправедливого оцінювання власної ідеї [26, с. 11-23].

Для прояву творчості учнів підходить творча робота. Вона представляє собою процес який в кінцевому результаті має продукт діяльності. Творча робота створює таке середовище, де учень може самовиражатися. Він створює свій альтернативний світ, який проявляється у його мисленні, діях та результаті. Така діяльність спонукає учнів до пошуку нових інформаційних джерел, та самостійності в обробленні інформації. Задачею вчителя є заохочення учнів до такої діяльності. Необхідно знати внутрішній світ кожного учня, їх інтереси, бажання. Необхідно бути наполегливими у досягненні своїх цілей. А особливо необхідно регулярно підтримувати творчу діяльність учнів. Освоєння нової інформації набагато ефективніше відбувається саме під час творчої роботи. Такі заняття сприймаються яскраво і залишаються в пам'яті надовго. У ліцях одним із пріоритетів у виборі напрямку навчання є принцип індивідуальної спрямованості учнів. Це означає звернення до учня, як суб'єкта з особистими поглядами, психологічними особливостями, інтересами, бажаннями. Організуючи навчальну діяльність, вчитель повинен спиратися на самостійність учнів. Навіть, якщо їх робота не буде у всіх аспектах відповідати стандартам, необхідно зосереджуватись на їх творчих проявах. Базисом творчої роботи є самодіяльність. А при поєднанні її з вивченням англійської мови в учнів зростає бажання до вивчення та застосування нового матеріалу [39, с. 102].

Отже, творче мислення – це можливість людини виходити за межі встановлених стандартів. Для розвитку країни в усіх сферах необхідні саме такі люди, які здатні адаптуватися до вимог сучасного світу на шляху до

вдосконалення вже отриманих результатів. Творчість людини на практиці починається з творчості у думках. Але, не всі здатні до цього з народження. Проте, розвивати власну творчість можна все життя. Розуміння і реалізація цього є головною метою у сучасній сфері освіти.

1.2. Особливості творчого мислення в освітньому процесі сьогодення

У сучасному світі відношення до учня кардинально змінилося. Орієнтація на індивідуальність людини, гуманізм та проголошення людини найвищою цінністю кардинально вплинуло на відношення до освіти. Саме тому, все навчання в закладах освіти має бути спрямоване на розкриття творчого потенціалу учнів. Поставивши за мету розвиток креативності учнів, змінюються й підходи до проведення занять. З'являється багато тренувальних вправ, які направляють свідомість учнів до пошуку нестандартних вирішень питань. Варто зауважити, що цей процес не є доведеним до кінця і є ще багато аспектів, які потребують опрацювання.

Сучасна освіта постійно вдосконалюється і вимагає змін, а світ поступово переходить до інноваційного типу прогресу. Навчання у сучасній школі передбачає всебічне засвоєння матеріалу із використанням новітніх технологій: проведення скайп-конференцій, участь в он-лайн дискусіях, проходження онлайн тестування, перегляд фільмів, інтерв'ю. Усі заняття проводяться із застосуванням інтерактивних технологій навчання, які дозволяють задіяти всі типи пам'яті, розкрити потенціал кожного слухача та активізувати когнітивні процеси. Для подальшої оптимізації та підвищення ефективності процесу навчання все частіше застосовуються мультимедійні засоби. Мультимедійне забезпечення навчального курсу вже в школі може активізувати погляди учнів; візуальне і яскраве мультимедійне забезпечення навчального курсу перетворює заняття англійської мови на цікаву подорож до англійської країни. Групове обговорення, особисте обговорення і дебати можуть також запропонувати більше можливостей для комунікації як серед

школярів, так і між учителем та учнями. Таким чином, мультимедійні технології в навчанні унікальні і цілком збільшують активне мислення учнів, їх комунікативні здібності в соціальній практиці [32, с. 78].

Вміння користуватися іноземною мовою нерозривно пов'язане з її освітнім значенням. Чим більше людина вивчає мову іншого народу, іншої культури, тим багатше стає її запас мовленнєвих засобів рідної мови. Поєднання різних мовних компонентів розширює світогляд та сприяє творчому мисленню. Одну думку вже можна висловити різними способами. Використання більшої кількості мовних деталей дозволяє чіткіше висловлювати свою думку, глибше розібратись у проблемі. Тренування мови на практиці особливо сприяє розвитку пам'яті, уваги та клопітливості. Завдяки одночасному поєднанню таких паралельних цілей, як виховання, освіта і практика, вдається глибоко розглядати ті чи інші питання і уникати вузького погляду на їх розв'язок [1, с. 23-56].

Сучасна педагогіка вважає необхідним доповнювати традиційні способи проведення занять різними методами, які вмотивують учнів до навчання та формування власної особистості, пристосованої до тенденцій сучасного світу. Треба прагнути до того, щоб навчання було не просто зрозумілим і доступним, але й цікавим. Якщо навчальний матеріал є досить таки зрозумілим, доступним, проте самі завдання є стандартними, шаблонними, то це не викликає у дітей ніякого інтересу, не активізує творчого мислення. Розвиток творчого мислення учнів залежить від природних даних, розумових здібностей, естетичних поглядів та інтелекту. Творчість учня дозволяє йому вийти за рамки стандартів та втілити у життя нові ідеї. Для розвитку в учнів креативних здібностей потрібні зовнішні фактори впливу. Це можуть бути нестандартні вправи, які не пропонують у своїх варіантах відповідей клішовані фрази. Завдання повинні бути спрямовані на роздуми учня, самостійні опрацювання та організацію [24, с. 430-431].

Орієнтованість на творчій розвиток учнів вважається відносно новим напрямом вітчизняної методики. Вчені вважають, що рівень психологічної готовності учнів повинен мати у собі інтелектуальну складову. Мається на увазі, що учні повинні мати певний рівень знань, вмінь, навичок, уваги та пам'яті. Творчість важлива складова діяльності як для учня, так і для викладача. Через популярність цього напрямку з'явився термін «креативне навчання». Хоча, відносно назви існує безліч спорів. Тому, що творчість – це те, що притаманне кожній людині і є природною властивістю, а креативність необхідно розвивати. Розвиток природних здібностей є метою сучасної освіти [8, с. 327].

Рада Європи утвердила «Ключові компетенції для Європи», які направлені на розвиток творчості індивіда. Головними у формуванні сучасного суспільства є:

- Тенденція до осмислення цінностей при досягненні поставленої задачі;
- Тенденція особистої відповідальності;
- Емоційність при виконанні завдань;
- Самостійність у навчальному процесі;
- Пристосовування до умов;
- Абстрагування від зайвих факторів;
- Творчість мислення і креативність [35, с. 398-400].

Особливості творчого мислення формуються через фактори впливу на них. Це можуть бути вміння сконцентруватись на питанні, набуті знання, психологічний портрет особистості, вік людини, взаємини в колективі та багато іншого. Саме тому, під час навчального процесу, вчитель повинен звертати увагу на ці особливості учнів, щоб допомогти учням розвивати своє творче мислення та підхід до сприймання інформації [26, с. 29].

Правильно відібраний матеріал уроку надає позитивний імпульс подальшому розвитку мовних здібностей дітей. Завдяки високорозвиненим технологіям процес навчання, а зокрема вивчення іноземних мов стає

цікавішим та відносно спрощеним. Інформаційно-комунікаційні технології в навчально-виховному процесі підвищують ефективність праці на уроці, крім того, збільшується можливість використання наочних матеріалів. Аудіо візуальний метод – основний засіб семантизації та активізації навчального матеріалу і покликаний забезпечити зорово-слуховий синтез. Окрім цього, завдяки сучасним технологіям, таким як інтернет, можна безперешкодно вивчати автентичні матеріали, які дають змогу ознайомитися із життям іноземних мов. Для того щоб, так би мовити, вписатися у часові рамки уроку, але в той же час бажаючи максимально наповнити його, можна вдаватися до елементів аспектно-комплексного навчання. Це напрямок у викладанні мови, при якому в рамках практичного курсу виділяються окремі аспекти навчання, що представляють різні рівні мови (фонетичний, лексичний, граматичний), при комплексному характері навчання в цілому, бо заняття з виділенням окремих аспектів мають своєю кінцевою метою формування і розвиток мовленнєвих умінь у чотирьох видах діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо [2, с. 440-448].

Для ефективного практичного використання методу проектів на уроках іноземної мови доцільно дотримуватись таких принципів проектної роботи:

- *Проблемність*. Визначення й розв'язання актуальних проблем самими підлітками – це спонукальний мотив для інтелектуальної діяльності, яка, у свою чергу, є необхідною умовою навчального процесу;
- *Варіативність*. Варіативність визначається вільною, а отже, самокерованою формою побудови проекту, тобто підліткові надається повна самостійність під час роботи над проектом;
- *Когнітивність*. Когнітивний підхід у методиці навчання мовам передбачає не нав'язувати лінгвістичне знання, а допомогти йому народитись і розвивати його. Саме робота над проектом створює такі потреби, які стимулюють інтерес до навчання, перетворюючи процес вивчення мови на процес відкриття мови, процес дослідницький та експериментаторський;

- *Наявність інтересу до навчального процесу.* Як свідчить досвід, учні засвоюють набагато більший обсяг матеріалу, якщо процес навчання подобається їм;
- *Особистісний чинник.* У ході реалізації проекту учні отримують широкі можливості для того, щоб думати, говорити про себе, свої внутрішні відчуття, інтереси, життєві пріоритети й цінності, що, у свою чергу, активізує спілкування в групі;
- *Адаптивність.* Цей принцип відображає системну вимогу відповідності елементів системи зовнішнього й внутрішнього середовища самій системі. На практиці реалізація цього принципу полягає в тому, що перед учнями ставляться проблеми, які адаптовані до їхніх інтересів, а також до освітнього рівня, на якому перебуває учень [8, с. 9-12].

На думку вітчизняного психолога Г. С. Костюка, творче мислення – набір особливостей, які сприяють продуктивному перетворенні у діяльності. Вчений вважає, що існує поєднання чотирьох видів творчого мислення:

- Семантична варіативність, яка дає можливість сприймати об'єкт з іншої сторони;
- Креативність вирішення проблеми;
- Образна адаптивна гнучкість, завдяки якій змінюється об'єкт паралельно зміни потреби у його пізнанні;
- Спонтанна семантична варіативність, що є творенням різноманітних ідей стосовно невизначених ситуацій [22, с. 5-15].

Середовище, яке має надихати учнів на творчість включає в себе деякі особливості. Насамперед це приділення основної уваги на принцип креативності, заохочення до творчого процесу не тільки учня, а й учителя, застосування актуальних навчальних методик сьогодення та оцінювання результатів учня не за кінцевим результатом, а за повним шляхом його роздумів та міркувань [12, с. 87].

Вираження своїх творчих здібностей у контексті іноземної мови складніше дається учням, аніж виконання вже відомих і зрозумілих за своїх принципом виконання вправ. Саме тому питання мотивації учнів у цій сфері в більшій мірі лягає на викладача. Він має спонукати учнів використовувати своє креативне мислення у різних проявах. Для виконання цієї задачі дуже добре підходить метод проблемно-розвиваючого навчання. Проте лише технологіями і методами неможливо зацікавити учня. Тому тут потрібен більш глобальний погляд на питання [12, с. 63-64].

Такі вчені, як Лейтес Н. С., Шандрук С. К. та інші, вважають, що вроджені дані мають більше впливу на творчість мислення аніж набуті. Досліджуючи поведінку та результати учнів на заняттях, вчені збігаються на думці, що активні, імпульсивні, цілеспрямовані учні швидко знаходять креативні рішення. Але, для прояву і розвитку вроджених здібностей необхідна основа або середовище. Таке поєднання дасть і результати високий показник. Але коли учень має нижчий рівень вроджених здібностей до творчості та креативності, то більшу увагу потрібно приділити середовищу. Мається на увазі, правильно підібрані технології розвитку творчості учня. Необхідно на прикладах показати йому шляхи прояву своєї творчої прозорливості [26, с. 23].

Щоб допомогти учневі виражати власні творчі здібності шляхом розмірковувань і потім застосовуванням на практиці необхідно проводити аналіз творчого мислення, як явища і виділити головні структурні елементи. Серед підходів до виконання цієї мети можна виділити такі: культурологічний, системний і діяльнісний. Культурологічний має за мету набуті цінності. Системний сприймає усі компоненти творчого мислення як єдине ціле, пов'язане між собою. Для діяльнісного підходу головним є наука у освітньому процесі, яка додає йому професіоналізму [31, с. 300].

Методи стимулювання творчої активності:

- *Об'єктивне порівняння та проведення паралелей.* Цей метод застосовується тоді, коли важко досягнути масштабний об'єкт. В такому

разі він порівнюється зі схожим на нього і більш простим для легшого розуміння;

- *Мозковий штурм* є одним із найвідоміших сучасних методів стимулювання творчого мислення. Пріоритетною особливістю цього методу є неможливість відхилення будь-якої ідеї. З отриманого матеріалу обираються найкращі. Завдяки цьому методу немає місця для жорсткої критики на першому етапі надання ідеї [26, с. 31-36].

Досягнення учнями високих результатів у навчанні можливі при засвоєнні ними розумових дій та інформативності. З метою розвитку в учнів творчого потенціалу, увага педагогів зосереджена на особистісно-орієнтованому навчанні. Саме через це сучасні методики навчання обирають вільну модель навчання. Першочерговим стає розвиток індивідуальності, беручи до уваги темп сприйняття та засвоєння інформації, особисте бачення, творчі погляди та в результаті, створення власної ідеї [53, с. 111-118].

У науці існує ряд рекомендацій для розвитку творчості учнів:

- Необхідно створити сприятливе середовище, де учень буде почувати себе у безпеці для повного вираження своїх думок;
- Система навчання повинна сприймати учня, як цінність. Тому, всі дії повинні бути спрямовані на розкриття його потенціалу;
- Можливість учня спиратися на досвід та допомогу викладачів, сприймати їх як допомогу та наставників;
- Надання учням можливості вільно обирати діяльність, інтереси і розвиватись у цих напрямках;
- Виявлення і розвиток творчих задатків учня.

Освітня програма кожного навчального закладу повинна бути спрямована на формування майбутніх компетентних спеціалістів, які будуть конкурентоспроможними на світовому ринку праці. Тому, головне чому потрібно навчити – це розкривати свій творчий потенціал. Розвиток творчого мислення учнів повинен проходити через весь навчальний курс. А з кожним наступним етапом масштаб матеріалу для освоєння повинен збільшуватись.

Для кращого результату підходять завдання спрямовані на практичне засвоєння знань з можливістю імпровізації, та прояву власного ходу мислення. Завдяки активним методам навчання відстань між засвоєнням теоретичних знань і застосування їх на практиці стане коротша [5, с. 28-30].

Звертаючи увагу на напрямок для розвитку творчості учнів можна виділити основний – культурний. Тобто, розвиваючи творче мислення учнів необхідно робити акцент на вивчення культурних цінностей. Методи і технології для реалізації цієї мети необхідно підбирати з оглядом на самостійне навчання і розвиток учнів. Саме ставлячи себе в культурне середовище усього світу людина спрямовує свою пізнавальну діяльність на розвиток власних думок і творчості [11, с. 175].

Для викладача розвивати мислення студентів – означає:

- Розвивати всі види і форми мислення: практично-дійове, наочно-образне, словесно-логічне, емпіричне і теоретичне, дискусійне й інтуїтивне, продуктивне та репродуктивне – і стимулювати перехід їх із одних в інші;
- Формувати і вдосконалювати мислительні операції;
- Розвивати вміння виділяти суттєві властивості предметів і абстрагувати їх від несуттєвих; знаходити головні зв'язки і відношення речей та явищ навколишнього світу; робити правильні висновки з фактів і перевіряти їх; доводити істинність своїх суджень і спробувати хибні умовиводи; розкривати суть основних форм правильних умовиводів, викликати свої думки послідовно і доказово;
- Формувати вміння здійснювати перенесення операцій і прийомів мислення з однієї області в іншу; передбачити розвиток явищ і роботи обґрунтовані висновки;
- Стимулювати процес переходу від мислення, заснованого на формальній логіці, до мислення, заснованого на діалектичній логіці; вдосконалювати вміння з використання законів і вимог формальної та

діалектичної логіки в навчальній і пізнавальній діяльності учнів [15, с. 25].

Для того щоб покращити якість отриманих на уроках англійської мови знань, необхідно, як можна частіше, використовувати завдання з творчою направленістю. Такі завдання підвищують зацікавленість учнів. Вони активізують розумову діяльність на більш високому рівні і змушують їх використовувати вся набуті знання. Головним фактором ефективності таких занять є вмотивованість. Рушійною силою для творчої діяльності є мотивація. Вона поділяється на зовнішню, яка стимулює учнів до досягнення кінцевого результату у якійсь діяльності та внутрішню, яка створює саме бажання до навчання. Початкова мотивація без підкріплення результатом не є довготривалою. Коли людина бачить продукт своєї діяльності, це є найкращою мотивацією для збільшення результату, що призводить до внутрішнього інтелектуального та творчого розвитку людини. Під час вивчення англійської мови мотивацію необхідно стимулювати використанням інтерактивних методів навчання та сучасними технологіями. Це вдається поєднувати у проектних методах, де ставиться ціль і робиться все для її досягнення [49, с. 501-502].

З метою максимально повисити ефективність занять і сформувати творче відношення до навчального процесу, необхідно застосовувати інноваційні технології. Їх використання має бути орієнтоване на розкриття індивідуальності учня. Інформаційний потік є дуже стрімким у наш час, тому задачею є його оптимізація. Інтерактивні методи навчання активно застосовують з інформаційними технологіями. Це дає можливість зацікавити учнів, створюється атмосфера дружелюбності, де в завданнях ставиться за мету групова робота. Також, часто використовується метод проектів. В ньому учні за допомогою сучасних технологій створюють інформаційний продукт на основі свого мовленнєвого запасу. Цим методом часто завершують вивчення тем і переведенням теоретичних знань в комунікативну діяльність. Головною особливістю методу є прояв творчого мислення учня. Він разом з

колективом набуває самостійності, вчиться представляти матеріал. Всі інтерактивні методи потребують попереднього обмірковування [50, с. 323].

Творча діяльність надає можливість виконання таких функцій, як:

- Створення зв'язків між різними предметами;
- Пошук проблеми та способів її вирішення;
- Вміння аналізувати матеріал, опрацьовувати літературу;
- Форматування інформації, часткова заміна, перестановка;
- Миттєве охоплення елементів одного предмета [25, с. 213-215].

Застосовуючи на уроках комунікативний метод для розвитку творчої особистості необхідно спиратися на психодіагностику. Мається на увазі розуміння вікових особливостей, комунікація з учнями у навчальному процесі. Організуючи урок необхідно звертати увагу на емоційну атмосферу учнів. Для того, щоб учні відчували себе у безпеці необхідно будувати відносини на довірі. Учень повинен відчувати поряд з собою помічника-наставника. Важливий саме такий рівень відносин. Адже, від цього залежить рівень оволодіння англійською мовою та вираження творчого мислення. Вчитель повинен сприяти самостійній роботі учнів, де вони спираючись на власні творчі відчуття будуть знаходити вирішення проблемних питань. Одним із дієвих методів є застосування пісень на уроках. Вони завжди підіймають настрій та створюють атмосферу відпочинку під час занять. Але можливо поєднати такий відпочинок із вивченням мови. Прослуховування пісень на англійській мові з послідовним виконанням вправ до неї зацікавить учнів, особливо, якщо це популярна серед молоді пісня. Дивлячись на форму проведення заняття з англійської мови можна по різному використовувати пісню, як важливий матеріал для освоєння певних навичок. Наприклад:

- На початку уроку перед основними вправами, як фонетичну зарядку;
- Для фундаментального засвоєння лексичного та граматичного матеріалу можна відібрати пісню, в якій він присутній;

- На будь-якому із основних етапів, як повторення мовленнєвого матеріалу;
- Можна використовувати, як розважальний фактор, для зниження напруги між виконанням важких вправ [28, с. 354-356].

Дивергентне мислення є центром креативності індивіда. Воно дає можливість людині розширювати власні межі, шукати нові способи вирішення питань. З огляду на психологію, мислення є пізнавальною діяльністю індивіда. Цей процес проявляється у поєднанні з отриманням знань. Мислення завжди є продуктивним творчим процесом, спрямованим на неординарне синтез отриманих знань [43, с. 144-145].

Вагомий внесок у вивченні творчого мислення надав вчений В. О. Моляко. На його думку розвиток творчого мислення потрібно поставити на один рівень з іншими факторами розвитку учнів по важливості. Творчість потрібно розвивати повсякденно. Професійна діяльність повинна бути нерозривно пов'язана з нею. Оскільки кожен індивід неповторний, рівні розвитку творчості також будуть відрізнятися. На думку вченого, творча людина відображає своєю діяльністю вищий ступінь розвитку суспільства. Вона здатна самостійно шукати рішення задач, доповнювати задані умови новими елементами. Творча діяльність має пройти свій шлях розвитку. Спочатку необхідно установити задачу, поставити проблему, яка потребує розмірковувань. Потім формується гіпотеза стосовно можливого результату. На наступному етапі ця ідея реалізується. І в кінцевому етапі відбувається аналіз результату або його доопрацювання у незадовільному випадку [30, с. 39-43].

Під час використання різних матеріалів необхідно зважати на такі рекомендації:

- На уроці додаткові вправи слід комбінувати з програмовими (стандартними) так, щоб попереднє завдання готувало учнів до виконання наступного і ця робота ґрунтувалась на використанні життєвого досвіду дитини;

- Особливу увагу необхідно приділити розкриттю сюжету нестандартної вправи, домагатися, щоб діти усвідомили кінцеву мету завдання;
- До моделювання корисно звертатися тільки тоді, коли без цього учні не можуть уявити зміст задачі;
- Не обов'язково, щоб учень розв'язав нестандартну задачу самостійно, важливо створювати такі ситуації, щоб він подумав над задачею, спробував її розв'язати;
- Під час самостійного розв'язування творчих вправ не варто обмежувати дітей у виборі способів їх розв'язування;
- Бажано максимально заохочувати пошуки різних способів розв'язання задач, знаходити серед них найраціональніший;
- Не слід підказувати хід розв'язування, значно важливіше правильно спрямувати думку учня, головне - не кінцевий результат, а сам процес розв'язування;
- Під час розв'язуванні творчих вправ має всебічно реалізуватися принцип диференційованого підходу [26, с. 13].

Велика кількість праць, посібників та інших джерел інформації дають можливість викладачам професійно підходити до проблемно-орієнтованого навчання орієнтуючись на індивідуальні особливості учнів. Вони мають здатність використовувати інтерактивні методи та більш детально зрозуміти кожного учня. Серед найпопулярніших інтерактивних методів можна виділити інтелект-карту. Це перенесення думки автора у схематичне зображення. Воно буде доречним у програмуванні ідеї [13, с. 219-220].

Творчі задатки є у кожної дитини. Тому завдання педагога – побачити індивідуальну креативність учня і прагнути розвивати її. Перед освітнім процесом ставиться завдання виховання творчої особистості, починаючи з початкової школи. Це завдання знаходить своє відображення в альтернативних освітніх програмах, в інноваційних процесах, що

відбуваються в сучасній школі. Творча активність розвивається в процесі діяльності, що має творчий характер, яка змушує учнів пізнавати і дивуватися, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях. Для реалізації мети у вигляді розвитку творчого мислення не достатнім є використання одних методів. Вони є важливим інструментом, але важливо в чиїх руках вони опиняться. Головною умовою є здатність вчителя змінити спрямування у методиці навчання, бути готовим самому прикладати зусилля для проведення занять з використанням інтерактивних вправ або використовувати технології для розвитку творчого потенціалу. Від компетентності та ініціативності викладача залежить результат дій направлених на підвищення рівня розвитку учнів. Необхідне переформатування системи взаємодії викладач-ученик. Адже, для прояву самостійності учня необхідно створити середовище «самостійності», де учень буде готовий взяти відповідальність за виконання роботи на себе. Вчитель повинен, в свою чергу, бути поза учнем, як надійна опора, підказуючи та спрямовуючи його до правильного рішення. Тому сьогодні в педагогічній науці та практиці йде інтенсивний пошук нових, нестандартних форм, методів і прийомів навчання. Широко використовуються нетрадиційні види уроків, проблемні методи навчання, колективні творчі справи в позакласній роботі, що сприяють розвитку творчої активності школярів [44, с. 21].

Необхідними індивідуально-творчими якостями творчої особистості майбутнього є: креативність мислення, інтуїція, творча уява, дивергентність мислення, оригінальність мислення, асоціативність мислення, інтелектуальна активність. Остання є інтегральним пізнавально-мотиваційним показником рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі. Інтелектуальна ініціатива – це не стимулювання зовні продовження мислення, це продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не обумовлена ні практичними потребами, ні негативною оцінкою роботи [9, с. 380-382].

Серед сучасних популярних поглядів на методику навчання учнів, популярним методом вважається створення ситуації успіху. Як підтверджує аналіз педагогічної практики, із вступом до закладу освіти, формування творчого мислення дітей великою мірою починає залежати від педагога, від того, як він організовує навчання, які методи і засоби використовує при цьому, які завдання пропонує учням, і від того, чи сам вчитель є творчою особистістю. Культ самостійності та нестандартності думки забезпечують здоровий інтелектуальний клімат класу. Важливою умовою є відношення до кожного учня з позиції безумовного схвалення особистості. Дуже часто виникають проблеми з вираженням власних думок в учнів з заниженою самооцінкою. Цей фактор зупиняє розвиток. Необхідно хвалити учня за його ініціативу та зусилля, які він прикладає до досягнення мети. У кожного рівень ініціативності різний, тому це не повинно впливати на рівень відношення до учня. Створивши доброзичливу атмосферу для всіх учнів, вчитель зможе побачити як здатній проявити себе кожен індивід. Але, допомагаючи, вчителю важливо не перейняти всю ініціативу на себе. Мета – змусити учнів самостійно розкривати свій потенціал [4, с. 8-9].

Отже, сучасна освіта змінює вектор направленості у сфері вивчення англійської мови з простого відпрацювання та заучування до вільного навчання з метою навчити комунікації і творчо проявляти себе в усіх сферах діяльності. Не зважаючи на можливість виникнення проблем у ході розвитку в учнів творчості мислення, необхідно дотримуватися наміченого курсу. Головною задачею сучасного підходу до навчання є створення творчого, конкурентоспроможного суспільства, яке буде розвивати країну та направляти прогрес уперед.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Специфіка розвитку творчого мислення при навчанні усного та писемного мовлення

Сучасний світ диктує нове відношення до напрямів освіти. Одним з таких напрямів є соціокультурний. Життя людей стало активним і необхідність розвиватися у сфері конкурентоспроможності теж зросла. Для обміну досвідом зі спеціалістами передового рівня усього світу необхідно володіти англійською мовою на достатньому рівні. Саме вона дає можливість розуміти один одного людям з усього світу. Саме тому, головний акцент у її вивченні зроблений на комунікацію. Всі сучасні методики та вправи спрямовані на імітацію можливих у житті комунікативних ситуацій, які потребують довготривалого тренування.

Наш час – це час інформації, яка швидко збільшується і за рахунок цього постійно застаріває. Сучасним світом керує сучасне інформаційне суспільство, яке висуває нові вимоги перед освітою. Однією із цих вимог є підготовка таких людей, які можуть приймати критичні рішення, знаходити свій шлях у новому оточенні, які достатньо швидко встановлюють нові стосунки в реальності. Отже, розвиток критичного мислення є актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку держави, у період формування демократичних цінностей та інтенсивних соціальних змін. Тому очевидно є життєва необхідність розвитку критичного мислення у вітчизняній освітній системі. Відповідно до загального суспільного прогресу, освіта також вимагає прогресивних підходів. Через те, що освітні пріоритети зміщуються з кількості засвоєної інформації та вміння нею оперувати та використовувати у реальному житті, роль критичного мислення у процесі шкільної освіти зростає. Відповідно до цього, більшість педагогів прагне змінити практику власної роботи, щоб сприяти активному навчанню дітей та розвитку в них критичного мислення [55, с. 512].

У сучасній методиці навчання іноземної мови головною метою постає вміння комунікації. Тобто, учні вивчають мову, перш за все, для спілкування. Саме через усне або писемне мовлення найкраще можливо виразити творчість мислення. Адже під час спілкування кожен учень вільний у своїх судженнях, він може виражати власні емоції, почуття та погляди. Креативність людини під час спілкування особливо проявляється в моменти конфлікту, коли необхідно навести аргументи або знизити рівень напруженості, утримати на собі увагу. Творчість мислення необхідна як в діловому спілкуванні, так і в повсякденному житті. В навчальному середовищі повинні бути створені імітації саме таких умов, де учень може розвивати своє творче мислення шляхом використання іноземної мови [37, с. 45].

Головна мета вивчення іноземної мови - формування соціокультурної компетенції для вміння встановлювати зв'язки між різними культурами. Тому всі вправи спрямовані на обговорення гострих соціальних питань. Завдяки поєднанню мислення і необхідності в спілкуванні відбувається повне освоєння мовленнєвої діяльності. Для цього в освітньому процесі більшість видів діяльності треба звести до обміну думками. А мова, в свою чергу є інструментом для формування думок. Обираючи вправи для практики обміну думками необхідно звертати увагу на такі, що можуть надати достатній рівень практики усного мовлення в однаковій кількості кожному учню [36, с. 22-25].

Усне мовлення – це вид мовлення, який виражається за допомогою звуків і сприймається на слух. Є деякі відмінності між усним і розмовним мовленням. Розмовне мовлення включає в себе створення учнями спонтанних діалогів з використанням вже засвоєних навичок мовлення. Але, до нього не можна віднести переказ заздалегідь вивчених текстів. Для розвитку навичок усного мовлення англійською мовою учням необхідно перебувати в такому мовленнєвому середовищі, де вони будуть весь час занурені у іноземне спілкування. Найкращим варіантом буде спілкування з

носіями мови. Проявом усного мовлення є говоріння. В свою чергу, говоріння – це спосіб вираження думки, який проявляється в діалогічній та монологічній формах. Діалогічне мовлення – це мовленнєвий контакт двох чи більше людей. Кожен з учасників виступає мовцем і слухачем. Спілкування відбувається завдяки прямому контакту всіх співрозмовників з використанням вербальних способів вираження емоцій. Діалогічне мовлення з'єднує у собі говоріння і аудіювання. Основними його функціями є обмін інформацією, надання запиту, пропозиції, взаємопереконання. Кожна з них може бути основою побудови діалогу [41, с. 66].

Щоб навчитися формувати діалог необхідно розділити цей процес на етапи: вміння розпочати діалог, підбирати ініціативну репліку, виробляти мовленнєву реакцію, вміння продовжувати предмет діалогу, наповнювати його емоційністю, зацікавлювати співрозмовника та інші [21, с. 120].

Психологічні особливості діалогічного мовлення:

- *Наявність цілі;*
- *Вмотивованість спілкування.* Зазвичай у будь-якого комунікативного акту є мотив. Але, сам по собі він не з'являється. Для цього необхідно створити умови, щоб учням було що обговорити;
- *Ситуативність.* Діалогічне мовлення виникає між людьми при певних обставинах. Ці процеси відбуваються паралельно. Ситуації можуть бути природними, тобто ті, які виникли не заплановано, і ті, які були створені з метою розвинути ту саму комунікацію.

Тренуючи навички діалогічного мовлення на уроках англійської мови на перших етапах необхідно складати їх заздалегідь і заучувати. Діалоги – це повсякденне явище, тому тренування у цій сфері дуже необхідне учням. Найкраще розігрувати їх в сценках, рольових іграх та імітованих ситуаціях на прикладі реального життя. Тренування на уроках усіх видів діалогів позитивно впливає на розвиток творчого мислення учнів, спонукають їх до використання нового лексичного матеріалу. Навчившись складати і вивчати діалоги заздалегідь, бажано перейти до спонтанної комунікації. Адже, у

реальному спілкуванні англійською мовою учням буде необхідно вміння спілкуватися без підготовки [16, с. 56].

Проблеми, які виникають при діалогічному мовленні англійською мовою:

- Оскільки діалог є спонтанним мовленням, співрозмовники повинні так само реагувати на репліки один одного. Для цього необхідно добре володіти говорінням і аудіюванням. Від коректності розуміння сказаного залежить коректність відповіді. А від цього залежить й сама атмосфера діалогу.
- Часто відбувається так, що діалог в учнів закінчується через декілька недовгих реплік. Це означає, що для комунікації недостатньо ініціативності. Необхідно шукати теми для продовження діалогу, поки цей процес не почне проявлятися природньо. На початкових етапах вирішенню цієї проблеми допоможе вивчення заготовлених фраз, які потім увійдуть в активне мовленнєвий запас учня.
- Непередбачуваність поведінки співбесідника. Цей фактор робить діалогічне мовлення цікавим і змушує постійно слідкувати за настроями кожного співбесідника. Дивлячись на це згодом кожен повинен слідкувати за думками [13, с. 56-59].

Розглядаючи способи навчання діалогічному мовленню варто виділити такі:

- «Зверху вниз». За приклад береться готовий діалог, який учні прослуховують. За приклад береться ситуація, яка в ньому зображена, мовні кліше. Результатом має стати створення власного діалогу за наданим зразком.
- «Знизу вверх». Повністю зворотній до попереднього метод. Починається з підготовки, а саме, з вивчення заготовлених реплік, системи побудови діалогу. На основі запропонованої схеми будується сам діалог. Прослуховування готового прикладу в даному методі відсутнє [4, с. 34-67].

Монологічне мовлення – це розгорнуте вираження думки з певної теми, яке вимовляється однією людиною і може бути направлене як на одного слухача, так і на декількох. Важливою особливістю монологічного мовлення є те, що воно може бути частиною діалогу, але не навпаки. Монологічне мовлення будується на основі певної теми, ідеї, має композицію, логіку. Кожна репліка повинна бути контекстно пов'язана з минулою і співвідноситись з основною темою виступу. Вважається, що монолог має в своїй основі три ступені. Перший ступінь – спонукальний. Мовець обізнаний з приводу контексту і форми взаємодії з аудиторією. Другий ступінь – аналітичний. Процес формування думки. Відбір мовленнєвих засобів, створення логічного ланцюга. Третій ступінь – виконавчий. Представлення монологічного мовлення слухачам [17, с. 157].

Психологічні особливості монологічного мовлення:

- *Смисловий зв'язок.* Всі речення пов'язані однією темою. Вони спрямовані на те, щоб освітити її;
- *Однонаправленість.* Монолог направлений на те, щоб його повністю вислухали і не потребує в обов'язковому порядку реакції у вигляді мовлення уголос;
- *Зв'язок з однією темою.* Увесь монолог розкриває сутність однієї головної теми і може містити у собі декілька підтем;
- *Безперервність.* Монолог передбачає довгий смисловий потік, який завершається після повного вираження думки;
- *Послідовність.* Кожне речення монологу є продовженням думки попереднього і всі вони залежать одне від одного.

У розвитку монологічного мовлення важливу роль відіграє мотивація. Тобто, створення атмосфери, в якій учень буде відчувати себе комфортно і матиме бажання самостійно шукати тему для роздумів і вираження своїх думок. Для підтримки вмотивованості учнів, викладачу необхідно застосовувати оптимальні методи і прийоми навчання. Під словом прийом мається на увазі дії направлені на формування навичок і мотивацію учнів

для опрацювання проблем, виникаючих у процесі навчання [29, с. 123-125].

Комунікативні функції, які виконує монологічне мовлення:

- *Інформаційна*. Розповідь про важливу тему, вирішення якої необхідно донести людям;
- *Впливова*. Необхідність переконати людей у деяких поглядах;
- *Емоційна*. Вираження накоплених негативних або позитивних емоцій для зняття рівня напруги;
- *Розважальна*. Розповідь з метою підняти людям настрої. Зазвичай це анекдоти або цікаві історії;

На думку Бухаркіної, процес від створення до вираження монологічного мовлення займає наступні етапи:

- Постановка проблеми;
- Обрання теми проекту;
- Накопичення і обробка інформаційного матеріалу;
- Підведення підсумків;
- Презентація монологу слухачам [7, с. 26].

Особливості усного мовлення:

- *Звукова матеріальна форма*. Усне мовлення виражається завдяки мовленнєвому апарату та сприймається слуховим апаратом людини, як окрема частина інформаційного масиву;
- *Спонтанність*. Зазвичай розумовий процес супроводжує усне мовлення паралельно, по факту вираження. Людина корегує свою думку в той час, як вимовляє її. Виключенням є заздалегідь сплановані виступи, конференції, де потрібно переконливо виражати свою думку;
- *Консервативність мовленнєвих формул*. Під час мовленнєвого акту першими на думку приходять регулярно використовувані фрази. Зазвичай люди не затримують увагу на формі висловлювання, тому, що

це віднімає багато часу під час розмови. Вона потребує швидкої зрозумілої реакції.

- *Надлишкова інформативність.* Усне мовлення наповнене жестами, мімікою. В умовах живого спілкування мовець використовує велику кількість інформації, яка не завжди доречна або важлива. Це є результатом спонтанності вираження мислення;
- *Мале смислове навантаження.* Цей пункт є результатом попереднього. Тому, що через значний потік інформації, вимовлені слова не завжди носять необхідний характер. Зазвичай вони вимовляються автоматично і є другосортними [40, с. 99-100].

Як вважає Л. С. Виготський, писемне мовлення – це уявлене мовлення, яке не має головної особливості мовлення – звуку. Цей вид мовлення є абстрактним, відсутній співрозмовник, та сам мислитель є своїм слухачем. Він сам себе слухає, корегує свою думку і оцінює. Письмо потребує більшого осмислення. В усному мовленні слухач впливає на хід розмови. Дивлячись на реакцію, мовець може змінити свою думку, вибудувувати розмову стосовно настрою середовища. В писемному мовленні такої можливості немає. Людина, яка пише, так чи інакше, сама себе оцінює й спрямовує свою думку, без зовнішнього впливу [42, с. 486].

Письмо розглядають, як графічний спосіб вираження мови. Його можна ототожнити з мовою, не з мовленням. Важливо це відмітити, тому, що мовлення являється динамічним явищем. В свою чергу, письмо призупиняє потік мовлення. Читаючи його, у людини відбувається процес внутрішнього читання і слухання. Письмо фіксує інформацію. А вже написаний текст можна назвати результатом письма. Так як мова являє собою систему комунікативних засобів, так і письмо є системою правил їх використання [14, с. 33].

Зазвичай писемне мовлення вважалось формою мовлення, яка виражається осмислено, постійно піддається корегуванню. Але, завдяки сучасним технологіям у лінгвістиці з'явилося нове явище – «писемне

розмовне мовлення». Раніше, спонтанність мислення була притаманна лише усному мовленню. В ході усної бесіди ми проявляєм емоції, настрій та саме ту думку, яка першою прийшла в голову. Але, завдяки соціальним інтернет мережам, зараз ми навчилися переносити швидкість усного мовлення на письмо. Ми здатні фіксувати свою думку графічно майже з такою швидкістю, коли вимовляємо її завдяки звукам [51, с. 78].

Часто можна зустріти прискіпливе відношення до письма у навчальній програмі. Йому приділяється значно менше уваги ніж усному мовленню. Воно сприймається більш як інструмент, аніж окремий розділ у вивченні англійської мови. Його більше використовують для засвоєння інших мовленнєвих навичок. Але цей розділ вивчення мови заслуговує більшої уваги [46, с. 18-19].

Загальні вимоги до рівня письма англійською мовою отриманого в ліцеї орієнтовані на Загальноєвропейські Рекомендації і зафіксовані у Державному стандарті. Ці вимоги включають в себе:

- Здатність написати простий текст з наданням та поясненням певної інформації. Розповісти про свої інтереси. Проводити зв'язок між декількома факторами.
- Вміння листування. Детально описувати свої роздуми, події та звернення до адресата. Доповідь потрібна подаватись у стандартній спрощеній формі, аргументовано.
- Вміти занотувати текст на слух, під диктовку. Це вміння імітує ситуації в житті, коли потрібно, наприклад, записати якусь важливу інформацію з телефонної розмови.
- Вміння робити онлайн нотування, публікувати їх в мережі Інтернет [51, с. 67].

Відмінність між усним та писемним мовленням:

- Усне мовлення не позначається графічно, не підлягає зоровому сприйняттю. Знаки, якими позначається писемне мовлення, не є

однорідними. Вони включають в себе цифри, знаки, малюнки, літери та інші. На слух вони не сприймаються.

- Оскільки усне мовлення не є фіксованим, його важко відтворити дослівно через довгий час. Писемне мовлення навпаки, дає змогу занотувати чиясь думку та відтворити її потім.
- Зазвичай писемне мовлення монологічне. Діалоги не є поширеними у цьому виді мовлення.
- Усне мовлення чітко передає настрій мовця. Завдяки жестам, міміці та інтонації ми сприймаємо мовлення саме таким, яким його хоче передати той, хто говорить. Писемне мовлення сприймається з суб'єктивної точки зору читача і може бути некоректно сприйнятим. Це, в свою чергу, може неочікувано вплинути на ситуацію [39, с. 56-77].

Оскільки комунікативна компетенція є одною з головних при вивченні англійської мови, спілкування між учнями на уроках повинно бути поставлене на високий рівень. Спілкування повинно бути орієнтоване на вираження кожним з учасників комунікації власного судження. Виконанню цієї задачі сприяють інтерактивні методи навчання. Тобто, постійний зв'язок учнів між собою. Тренування комунікативних вмінь має ефективність в колективі, адже воно підтримує спілкування в тонусі, сприяє постійній розумовій і творчій активності та має ефект непередбачуваності. Форма навчання в таких групах називається кооперативна. Невелику кількість людей об'єднує одна задача – комунікація. Вчитель в таких умовах займає другорядну позицію, виступає наставником у організаційних питаннях та корегує помилки. Вся розумова діяльність залишається за учнями [18, с. 11-17].

Отже, застосовуючи інтерактивні технології при формуванні в учнів навичок критичного мислення на уроках, ми робимо процес навчання цікавішим, різноманітним та ефективним. У процесі навчання іноземних мов стратегії творчого мислення сприяють усвідомленню учнями мовних явищ,

розвитку їх лінгвістичних здібностей, автоматизації мовних і мовленнєвих дій, створенню ситуацій спілкування, формуванню навичок самооцінки та взаємооцінки.

2.2. Система вправ для формування творчого мислення ліцеїстів у процесі навчання англійської мови

При виборі завдань спрямованих на розвиток творчого мислення необхідно керуватись такими принципами:

Дисоціація – сприйняття вміння як цілої одиниці, яка містить у собі окремі здібності. Їх поєднують внутрішні зв'язки, які допомагають у формулюванні думки;

Принцип відкритості дозволяє не зупинятись на одному варіанті вирішення завдання, а допускає більшу їх кількість. Зазвичай завдання такого типу створюються з оглядом на реальні ситуації, які можна зустріти у реальному житті [26, с. 34].

Якщо розглядати вправи спрямовані на розвиток мислення за типами, то можна поділити їх на такі:

- *Вправи-дискусії.* Тобто, маються на увазі такі вправи, які відкривають перед учнем можливість доводити свою точку зору, дискутувати з іншими учнями, приводити аргументи. Застосування таких вправ на уроці іноземної мови дозволяє тренувати спонтанність думки та використання мовленнєвих вмінь.
- *Комбінаторні вправи.* Це тип завдань, які містять у собі логічне навантаження. Це дає змогу тренувати креативність мислення й розуміння іноземної мови. Для кращого ефекту необхідно поєднувати традиційні вправи на розвиток мовлення із фрагментами, які спрямовують думку учня на прояв власної творчості;
- *Інтерактивні завдання.* Вихід за рамки ординарного способу надання і обробки матеріалу. Для вивчення іноземної мови є одним із найкращих методів. Розвиток творчого мислення відбувається завдяки

використанню сучасних технологій, рольових ігор, змагань та інших типів вправ. Головна особливість, що весь час проведення інтерактиву учні занурені в атмосферу іноземного середовища та яскравих емоцій, які покращують запам'ятовування [3, с. 67].

Ігри формують творчу особистість, вчать нестандартно мислити, і провідна роль у цьому процесі належить учителю. Саме через особу учителя формується ставлення учнів до англійської мови, зацікавленість чи незацікавленість предметом. Тому врахування мотиваційного аспекту та психолого-фізіологічних особливостей дітей при використанні ігор на уроці англійської мови дають можливість учителю зробити урок цікавим, творчим, динамічним і досягти ефективних результатів у вивченні іноземної мови. Але, перш за все, зусилля вчителя повинні спрямуватись на розвиток особистості дитини за допомогою іноземної мови. Тому для вчителя дуже важливо вміти створити творчу атмосферу в класі. Для цього необхідно:

- Підвищити рівень мотивації учнів до вивчення іноземної мови, використовуючи для цього такі види мовленнєвої діяльності як творчої роботи, ігри, вистави тощо;
- Здійснювати допомогу учням у розвитку потреб вивчення іноземної мови;
- Створювати дружню атмосферу на уроках і в позаурочний час;
- Класна кімната повинна бути приємним місцем навчання і відпочинку з творчими роботами учнів та невеличким книжковим куточком [23, с. 59].

Виконуючи вправи для розвитку творчого мислення необхідно притримуватись таких рекомендацій:

- Обираючи завдання необхідно змішувати необхідні вправи на відпрацювання теоретичних знань та додавати до них елементи творчих завдань, які мають імітувати можливі життєві ситуації з життя учня;

- Розкриваючи сутність вправ спрямованих на розвиток креативного мислення необхідно довести розуміння учнів до кінцевої мети;
- Головною метою завдань є самостійність учня у його судженнях, тому викладачу необхідно своєчасно допомогти учню і спрямувати його мислення на прояв своїх творчих здібностей;
- Важливо розуміти, що на етапі відбору способів вирішення будь-якої задачі треба сприймати всі варіанти відповідей учня і не відхиляти жодного варіанту, щоб надати учню можливість проявити свою творчість повноцінно [8, с. 23-26].

Одним із основних методів спрямованих на розвиток творчого мислення є метод проектів. Він поєднує у собі всі сфери наукової діяльності. Його метою є пошуково дослідницька робота. У кінцевому результаті повинен постати готовий продукт творчості учнів. Як правило, цей метод підходить для групової діяльності. В таких обставинах він стає більш масштабним і дозволяє охопити більший спектр творчих ідей. У кожного учня з команди є можливість проявити свої здібності та ідеї. Серед переваг цього методу можна виділити наступні:

- Набуті учнями теоретичні знання застосовуються на практиці;
- Можливість одночасно поєднати групову та самостійну роботи;
- Колективна відповідальність за результат роботи;
- Широкі можливості застосування сучасних технологій [34, с. 270].

У контексті вивчення іноземної мови метод проектів можна сприймати як метод поєднання різноманітних способів іншомовної комунікації з метою освоєння нової інформації, обміну культурними знаннями та задоволення виникаючих потреб. Відмінною рисою цього методу є занурення учнів в мовленнєве середовище, яке є імітацією реальної життєвої ситуації. Це змушує учня пристосуватись до реального мовлення, приближеної до живого спілкування. Увага приділяється змістовній частині, тоді, як в базових вправах відпрацьовується лінгвістична частина. Метод проектів підходить

для проведення неординарних занять, дозволяє приділити увагу спілкуванню, прояву творчості учнів та обговоренню проблем за колективом завдяки використанню іноземної мови. Дозволяє не зосереджувати всю увагу власне на мові [37, с. 17-19].

Важливо розуміти, що чим більше простору для творчості буде мати учень, тим більше і якісніше він матиме результат. Тому, під час проведення занять з англійської мови обов'язково треба застосовувати сучасні технології. Використання на уроках мультимедійних пристроїв, всесвітньої мережі Інтернет та дистанційних методів проведення занять. Це надасть учням більше інструментів для яскравішого прояву творчого мислення. Для оформлення проектів підходять онлайн дошки. Вони дозволяють швидше доносити інформацію та поєднувати різноманітні інформаційні форми [41, с. 67].

Метою вивчення англійської мови є формування комунікативної компетентності в учнів. За сучасними методиками необхідно інтегрувати інтерактивні форми навчання, що сприяє кращому запам'ятовуванню. Для кращого результату потрібно чергувати групові, індивідуальні та парні види робіт. Зміна учасників комунікації дозволяє підтримувати розумову діяльність у тонусі, пристосовуючись до атмосфери бесіди з новим учасником та зміни завдань. Для розвитку творчого мислення краще підходять такі вправи, як дискусії, обмін ідеями, інтерв'ю, «мозковий штурм», вправа «Мікрофон», «Доповни речення» та інші. Такі завдання направлені на активізацію знань учнів в наближених до реальних ситуаціях. Сутність завдання в тому, щоб об'єднати декількох учнів спільною ідеєю. Вони отримують одне завдання, де у кожного учня своя роль. Тому, учні обговорюють спільні дії та окремо дії кожного з учнів. Учні несуть відповідальність не тільки за свою власну роль у роботі, а й за загальний результат. В таких умовах учні, які засвоїли програму краще прагнуть допомогти слабшим, а ті, в свою чергу, прагнуть вийти на один рівень з сильнішими [58, с. 3-4].

Вправа «Хаос із літер»

Матеріали: екран, мультимедійна презентація

Мета: розвиток творчого мислення та реагування

Спосіб проведення: На екрані зображуються слайди зі словами, в яких літери переставлені місцями і важко зрозуміти зашифроване слово. Учні, дивлячись на екран повинні якнайшвидше відгадати їх.

Такий тип завдань допомагає учням розвивати логіку і креативне мислення. Чим більше частота виконання таких завдань, тим краще адаптується абстрактне мислення учня. Адже, це є невід'ємною частиною у розвитку творчого мислення.

Вправа «Нове життя старим речам»

Матеріали: картки з описом предметів

Мета: розвиток творчості учнів, розвиток концентрації на міжпредметних зв'язках; стимулювати до пошуків нестандартних вирішень питань та уміння знайти спільне між кардинально різними речами

Спосіб проведення: Кожному учню надається картка з нестандартним описом предмету. Спеціально не надається готове зображення, щоб учні могли самостійно уявити даний предмет. У кожного своя уява і кожен побачить річ по своєму. Наприклад: *spoiled apple, table without one leg, empty carton of milk, one sock with a hole.*

Далі, учням необхідно придумати нові способи застосувати ці речі. Чим ідеї оригінальніші, тим краще. Наприклад: *I can use table without one leg as a desk for waterski. I can use spoiled apple as a snowball. I can use empty carton of milk as a hat.*

Опис речей повинен бути англійською мовою. На виконання завдання надається 3 хвилини. Після виступу одного учня, іншим необхідно долучатися і пропонувати свої ідеї, отримуючи за це додатковий бал.

Ця вправа цікава своєю емоційною забарвленістю. Застосовуючи цю вправу на уроці, з'являється імітація відпочинку для учнів. Адже, придумати нісенітницю завжди весело, а в цьому випадку і корисно. Увага учня

зосереджена на тому, щоб здивувати інших найсмійшнішим прикладом. При цьому, він максимально активує свій мовленнєвий запас, адже, відповідь повинна бути повністю англійською мовою і треба не втратити гумористичної ідеї, яка в неї вкладена. У поєднанні корисного з приємним ми отримуємо ефективний результат.

Вправа «Мультифункціональність»

Мета: стимулювати розвиток творчої уяви учнів

Спосіб проведення: учням надаються назви звичних нам предметів. Їх задача одразу запропонувати способи використання цих речей окрім їх прямого функціонування.

Наприклад: «*needle, lace, book, pen*». Далі учні приводять свої варіанти. *Needle – use instead of nail. Lace – use as a belt. Book – use as a notebook stand. Pen – use as a bookmark.*

Попередні дві вправи схожі між собою, на перший погляд. Але, принципова різниця в предметі обговорення. В першому варіанті задача учнів придумати неіснуючі способи застосування речей, що розвиває їх креативність на яскравих та смійшних прикладах. Щодо другої вправи, то задача її в тому, щоб проаналізувати речі з реальної практичної точки зору. Це завдання направлене на розвиток практичності стосовно навколишнього світу.

Вправа «Дебати»

Мета: навчитися приймати рішення і доводити свої ідеї до аудиторії

Спосіб проведення: На початку заняття учні отримують проблемну тему, яка потребує обговорення. Наприклад, «*Do students need to use the phone at school?*». Формуються дві команди, які повинні зайняти протилежні позиції. Одна повинна доводити переваги, інша – недоліки. На обговорення дається 5 хвилин. Учні можуть робити нотатки та готуватись до виступу. Кожен учень повинен висловити свою точку зору англійською мовою. Головна умова полягає в тому, що повторювати думку двічі не можна. Під час обговорення можна доповнювати дискусію своїми думками.

Вправи спрямовані на розвиток усного мовлення являються пріоритетними в навчальному процесі англійської мови і відображають мету всієї освіти у цьому напрямі. Саме тому, проведення дискусій на уроках англійської мови є дуже важливим. Учні мають можливість активізувати мовленнєвий запас, інтегрувати його відносно теми обговорення і вчитися використовувати мовлення для спонтанних виступів. Імітуючи занурення в іншомовну атмосферу, учні спрямовують всю свою розумову діяльність на поєднання креативних ідей з засобами англійської мови.

Вправа «Символи»

Мета: розвиток творчого мислення, розширення абстрактного мислення

Спосіб проведення: За обраною темою обираються слова. Наприклад, тема уроку «*Education*». Учнім надаються такі слова за заданою темою: «*university*», «*academy*», «*student*». Кількість слів може бути необмежена. Задачею учнів розбити слово на окремі літери і за кожною з них навести слово, яке з неї починається і стосується головної теми. На виконання завдання надається 2 хвилини.

Варіант відповіді учня:

- *S – school*
- *T – teacher*
- *U – uniform*
- *D – dormitory*
- *E – exam*
- *N – notebook*
- *T – test*

Такий спосіб розбору слів буде вдало підходити, як лексична зарядка. В цій вправі присутні елементи «мозкового штурму». Адже, необхідно швидко згенерувати слова знайшовши в них зв'язок. Головною умовою є те, що правильного варіанту не існує. Кожен учень має можливість проявити свою творчість мислення при виборі слів. Індивідуальна спрямованість полягає у

відсутності стандарту, але зосередженні усіх учнів в умовах встановлених правил виконання. Тобто, середовище однакове, але результат у кожного неповторний.

Як зазначалось в даній роботі, письмове мовлення не менш важливе у процесі розвитку творчого мислення. Тому, тренувати мислення можливо не тільки озвучуючи її усно, а й пишучи. Серед вправ на письмове мовлення можна навести такі:

Вправа «Виправдання»

Мета: швидка мовленнєва реакція, прояв творчого мислення

Спосіб проведення: для кожного з учнів створюється «звинувачення», для якого він повинен дати виправдання. Цікавою особливістю вправи є те, що звинувачення і виправдання мають бути комічними. Наприклад, «*You were dancing in the shop. Why did you do that?*» або «*I saw you painting apples on the tree. Why did you want to change fruit color?*».

Особливістю цієї вправи є нестандартність запитання, яке, в свою чергу, спонукає учня на рефлексію такого ж рівня непередбачуваності. Такі тренування на заняттях з англійської мови дадуть можливість учням не тільки тренувати комунікативні здібності, а й стимулюватимуть творчість їх мислення.

Вправа «Письменник»

Мета: навчити учнів пристосовуючись до частково заданих умов, виражати власне бачення та проявляти творчість мислення

Спосіб проведення: Можна виділити три форми застосування цієї вправи.

- Доповнення твору. Учням надається початок або кінцівка твору. Їх задача орієнтуючись на фрагмент історії, доповнити її своїм уявленням, будучи в ролі автора. (*Read the part of the story and write it's beginning*).

- Написання історії за орієнтуючими питаннями. Учні отримують список з питаннями, відповіді на які будуть утворювати ключовий зміст історії. Їх задачею постає відповісти на ці питання з огляду своєї уяви та фантазії. (1.

Who is the main character of the story? 2. Where does he/she live? 3. What relationship does he/she have with friends? 4. What happened with them one day? 5. What positive or negative happened with them? 6. What did they do with it? 7. How did the story end?).

•Розповідь історії від імені одного персонажу. Учні читають короткий сюжет історії і повинні обрати персонажа, поглядом якого вони опишуть цю ж саму історію. (*Read the story and imagine that you're one of the characters. Rewrite the story from it's side*).

Вправа «Почуття»

Мета: максимально розкрити творчу уяву учнів через прослуховування аудіо матеріалу і асоціацій

Спосіб проведення: Учні прослуховують певну мелодію і уявляють перед собою якусь картину подій або місцевості. Їх задача описати те, що зобразила їх уява при прослуховуванні. (*You will listen to the music and you should describe your feelings, emotions and imagination*).

Така вправа дуже ефективно допомагає розкрити фантазію учнів. Адже, музика завжди надихає і викликає асоціації, що є проявом творчої уяви. Тому, важливим завданням є записувати ті зображення, що з'являються при прослуховуванні.

Вправа «Добра порада»

Мета: помістити учнів у ситуацію розмірковування і пошуку нестандартного вирішення питань

Спосіб проведення: Учні пишуть на стрічках паперу проблемні ситуації. Наприклад, *mother doesn't allow me to go to the night party. What should I tell her to go there?* Потім учні обмінюються один з одним стрічками і повинні «допомогти» своєю порадою, розписуючи, як можливо повести себе в даній ситуації.

Дуже важливо розмірковувати у контексті реальних життєвих ситуацій і розширювати свою уяву у такому напрямі. Такий тип вправ занурює учня в

проблемну ситуацію, де він змушений аналізувати перспективи та обрати найоптимальніший варіант.

ВИСНОВКИ

Тенденції сучасного розвитку методики вивчення англійської мови змінюють свою орієнтацію на пошук індивідуальності та креативності. З'явилась необхідність у кваліфікованих спеціалістах здатних знаходити неординарні вирішення проблем. Креативність стала перевагою у відборі спеціалістів на передові робочі місця у світових компаніях. Щоб досягти цього треба почати з мислення індивіда.

На думку вчених, творче мислення – це використання нетрадиційних способів мислення, вихід за межі встановлених стандартів. Саме здатність дивитись через встановлені грані є метою навчання учнів у сучасних ззсо. Як вид розумової діяльності, творче мислення включає в себе такі особливості, як креативність, семантична гнучкість, образна адаптивна гнучкість та семантична спонтанна гнучкість. Формування творчості відбувається на початкових етапах навчання. Це відноситься до вправ, які виконують учні, методів навчання та сприйняття світу.

Сучасна тенденція до вивчення англійської мови зумовлена не тільки освітньою метою, а й соціокультурною. Людина сучасності повинна бути обізнаною у питанні розуміння культур інших країн. Це дозволяє розширити світогляд, осмислити по новому деякі речі. Саме тому орієнтир у освітньому процесі сьогодні зміщений на індивідуальний творчий розвиток. Такі вчені, як Лейтес Н. С., Шандрук С. К. та інші, вважають, що вроджені дані мають більше впливу на творчість мислення аніж набуті. Але, важливо розуміти, що творчі навички можливо розвивати. Тому, з педагогічної точки зору необхідно концентрувати увагу на самих незначних проявах талантів учнів. Знайшовши необхідні данні, треба сприяти їх розвитку у подальшому.

У сучасній методиці навчання важливим вважається комунікативна направленість. Це є головним фактором у відборі завдань. Основним є тренування діалогічного і монологічного мовлення. Мета таких завдань – це імітація реальних мовленнєвих ситуацій, які імовірні у живому спілкуванні.

Кожен індивід має можливість виражати своє бачення ситуації, розмірковувати та виходити за межі встановлених рамок.

Проводячи аналіз матеріалу, ми створили методичні розробки спрямовані на розвиток творчого мислення учнів. Головною особливістю є створення вправ на розвиток комунікативних здібностей. Створюються проблемні ситуації, де учні виражають свої думки, приймають участь у дебатах та приймають на себе різні ролі. Важливу роль відіграє мотивація. Вона породжує бажання до розвитку. Але, її поява це багатоетапна задача. Важливо знайти такий підхід до учнів, щоб зацікавити їх та заохочити до системного вивчення матеріалу. Процес підвищення ефективності навчання, спрямованого на розвиток учнівської творчості, безпосередньо залежить від доцільності добору і використання різноманітних, відповідних навчальній темі методів навчання, а також від активізації всього навчального процесу. Цьому сприяє використання інтерактивних технологій на уроках англійської мови. Їх структура спрямована на активну комунікацію з творчими елементами.

Отже, розвиток творчого мислення – це процес, який залежить від якості планування уроку, рівня творчості завдань та мотивації учнів. В сучасному конкурентному світі необхідні фахівці здатні до прийняття оригінальних рішень, не спираючись на встановлені рамки. Вивчення англійської мови у контексті творчості впливає на рівень комунікативності та креативності учнів. В наш час є багато засобів для створення умов, які дозволяють досягати таких цілей з максимальною користю для учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авганов С. С. Підготовка вчителів іноземних мов (англійської мови) для загальноосвітніх шкіл. Дисертація на СОІС. уч. ст. кандидата пед. наук. – Душанбе, 2006. _ 159 с.
2. Азимов Е. Г. Новый словарь методических терминов та понятий (теория і практика вивчення мов) / Е. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Видавництво ІКАР, 2009. – 448 с.
3. Берека В. Є. 2008. Професійна компетентність майбутніх менеджерів освіти: теоретичний аспект. Київ: Молодь і ринок. №7-8, с. 43-47.
4. Биков В. Ю. Новітні інформаційні технології в навчально-виховному процесі / В. Ю. Биков // Школа. – 2008. - №7. – С. 7-9
5. Бистрова Ю.В. 2015. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Київ: Право та інноваційне суспільство. №1 (4), с. 27-33.
6. Брушлинський А. В. Психологія мислення і проблемне навчання. – М.:Знання, 1989. – 96 с.
7. Бухаркіна М. Ю. Метод проектів в навчанні англійської мови // Іноземні мови в школі. – 2005. -№3. – С. 24-28.
8. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід [Дидактичний аспект] / Ю. В. Васьков. – Харків : Скорпіон, 2000. – 328 с.
9. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. [за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. Магістр. / С. С. Вітвицька]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 384 с.
10. Вітвицька С. С. Розвиток творчого мислення майбутніх магістрів освіти як умова їх творчої самореалізації // Андрагогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання. – Випуск 5. – 2014. – С. 88-96.
11. Воронкова В. Г. 2000. Метафізичні виміри людського буття: проблема людини на зламі тисячоліть. Запоріжжя: Павел. 176 с.

12. Головань І. В. Створення креативного образотворчого середовища на уроках іноземної мови / І. В. Головань // Іноземні мови в школі. – 2012. – №2. – С. 86-89.
13. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 220 с.
14. Гунько С. Новий підхід до вивчення англійської мови на початковому етапі / С. Гунько // Початкова школа. – 2011. – №8. – С. 32-34.
15. Гупаловська В.А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / В.А. Гупаловська. – К., 2005. – 25 с.
16. Діалогічне мовлення – основа для розвитку здібностей міжособистісного спілкування / Міжнародний научний журнал /№1, 2016 Педагогічні науки. Брецько І. І. Кравченко Т. М.
17. Зимня І. А. Психологічні аспекти навчання говорінню іноземною мовою. – М., 1978. – 159 с.
18. Зимня І. А., Сахарова Т. Е. Проектна методика навчання англійської мови // Іноз. мова в шк. – 1991. - №3. – с. 9-12.
19. Зубрик А. Р. Новітні форми та методи роботи у підготовці фахівців із гуманітарних дисциплін / А. Р. Зубрик // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2016. – №13(2). – С. 61-65.
20. Калмикова З. І. Продуктивне мислення як основа навчання. – М.: Педагогіка. – 1981. – 200 с.
21. Колнер Я. М. Практична методика навчання іноземної мови: посібник / Я. М. Колнер, Е. С. Устинова. – Київ: «Інтерлінгва», 2002». – 1020 с.
22. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. А. М. Проколієнко – К.: Радянська школа, 1989. – 606 с.

23. Кочергіна Л. Місце і роль гри у системі навчання іноземної мови // Рідна школа. – 2005. – № 3. – С. 48-50.
24. Краткий психологический словарь. // Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. М.: Политиздат. – 1985. – 431 с.
25. Любарт Т. Психологія креативності. М.: Когито-Центр, 2009. 215 с.
26. Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник / О. В. Мазуровська. - Вінниця : ММК, 2016. 38 с. (доробок)
27. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. – Умань : Візаві, 2018. – 165 с.
28. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. Для студ. Вищ. Навч. закл. / О. В. Котенко, А. В. Соломаха [та ін.]. – К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 356 с.
29. Міньяр-Белоручев Р. К. Методичний словник. Словник термінів методики навчання іноземним мовам. – М., 1996. – 144 с.
30. Моляко В. А. Стратегії вирішення нових задач в процесі творчої діяльності // Обдарована дитина. – 2002. - №4. – С. 33-43.
31. Моляко В. О. 2006. Здібність, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Рута. 320 с.
32. МУЛЬТИМЕДІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК НОВА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ Качанова О.В. (сmt Солоницівка, Хар. Обл.)
33. Н. О. Бериславець Застосування технології критичного мислення при вивченні іноземної мови у вищій школі. Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2014. - №1
34. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти: навч. посібник для вузів та системи підвищення кваліфікації пед. кадрів / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркіна, М. В. Моєсеєва, А. Е. Петров. – М. : Академія, 2000. – 272с.

35. Павлова Л. Д. Психологічний супровід особистісно орієнтованого навчання / Л. Д. Павлова. – Київ Знання, 2006. – 400 с.
36. Палаєва Л. І. Метода проектів у навчанні англійської мови учнів середнього етапу навчання загальноосвітньої школи. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. _ М., 2005. – 25 с.
37. Педагогічний часопис Волині. - №1(8). – 2018. Ірина Оніщук. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.
38. Писемне й усне мовлення: методичні рекомендації / уклад. Т. А. Дербеньова. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 104 с.
39. Прокопенко Т. В. Мерефа Навчання іноземної мови з використанням інноваційних технологій : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2009. – 45 с.
40. Рубінштейн Л. С. Основи суспільної психології. В 2 т. Т 1 – М.: Педагогіка, 1989. – 488 с.
41. Рубінштейн С. Л. Про мислення і шляхи його дослідження. – М.: Видавництво Академія наук ССРСр, 1958. – 145 с.
42. Сидорчук Т. А. Система творчих завдань як засіб креативності на початковому етапі становлення індивіда: автореф. Дис. ... канд. Пед. наук. – М., 1998. – 21 с.
43. Синергетика і освіта : монографія / За ред. В. Г. Кременя. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – 348 с.
44. Скляренко Н. К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 2011. - №1. – С. 15-25
45. Смульсон М. Л. Інтелектуальний саморозвиток у віртуальному освітньому середовищі: зміна парадигми.
46. Старобрянська В. Г. Психологічні особливості навчання усного мовлення: навч. Посіб. Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУоЛ «Україна», 2016. – 87 с.

47. Степанова О. М. Основи психології і педагогіки: посібник / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.
48. Сура Н. А. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у технічних університетах: монографія. Київ: Ленвіт, 2012. 324 с.
49. Суть та зміст навчання писемного мовлення у старшій школі М. О. Косянчук ЖДУ ім. І Франка.
50. Творчі роботи школярів на уроках іноземної мови як засіб реалізації комунікативного підходу Ткачук Н О Харків
51. Тіховська М. О., Рижик К. І. Формування креативної особистості на уроках англійської мови через впровадження інноваційних методик: навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. – 120 с.
52. Фромм Е. Людська ситуація. – М.: Смысл, 1995.
53. Халперн Д. Психологія критичного мислення: Редкол.: Д. Халперн О.Чуба – С.-Пб. : Вид-во Питер, 2000. — 518 с.
54. Шинкарська В. Пошуки шляхів співпраці на уроках іноземної мови з метою виховання творчої особистості, адаптованої до умов навчання у внз. Харків : Новий час, 2015. - 3 с.
55. Якименко С.С., Інноваційні освітні технології у вивченні англійської мови // Англійська мова та література, №25-26 (467-468), вересень, 2015. – с. 2-4.